

Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae
Rok 21, Nr 1/2017, tom II
Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

**W poszukiwaniu determinant i uwarunkowań
wysokiej efektywności organizacji: teoria i praktyka**

Mirosław Wasilewski¹, Tomasz Felczak²

FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARSTW ROLNICZYCH ZOBOWIĄZANAMI Z TYTUŁU DOSTAW I USŁUG W OPINIACH ROLNIKÓW³

Streszczenie: W opracowaniu zaprezentowano opinie zarządzających gospodarstwami rolniczymi w zakresie możliwości i preferencji wykorzystania zobowiązań z tytułu dostaw i usług w finansowaniu działalności bieżącej indywidualnych gospodarstw rolniczych. Badaniami z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu zostało objętych 60 rolników, udostępniających swoje dane rachunkowe w ramach systemu FADN-PL.

Zarządzający gospodarstwami rolniczymi w niewielkim stopniu zainteresowani byli wykorzystaniem zobowiązań z tytułu dostaw i usług do finansowania bieżącej działalności. Rolnicy prowadzący większą skalę produkcji w głównej mierze deklaruwali wykorzystanie zobowiązań z tytułu dostaw i usług w celu sfinansowania sezonowego zwiększonego zapotrzebowania na majątek obrotowy.

Słowa kluczowe: gospodarstwo rolnicze, zobowiązania krótkoterminowe, FADN, kredyt handlowy

1. Wprowadzenie

Finansowanie działalności bieżącej jednostek gospodarczych zobowiązaniami z tytułu dostaw i usług podyktowane jest najczęściej dążeniem do maksymalizacji

¹ dr hab. Mirosław Wasilewski prof. nadzw. SGGW, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

² Dr Tomasz Felczak, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

³ Praca powstała w wyniku realizacji projektu badawczego o nr 2011/03/N/HS4/03090 pt. *Efektywność gospodarstw rolniczych w zależności od strategii płynności finansowej*, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

zysku w stosunku do wielkości kapitału własnego⁴. Zmniejszony zakres finansowania zobowiązaniami bieżącymi wymaga od przedsiębiorstwa zaangażowania w to miejsce kapitału własnego, czy też zobowiązań długoterminowych, których koszt jest wyższy⁵. Natomiast ograniczenie poziomu zobowiązań generujących odsetki w przedsiębiorstwie na rzecz zobowiązań wobec dostawców towarów i usług, przyczynia się zazwyczaj do poprawy średniego kosztu kapitału⁶. Z drugiej jednak strony finansowanie majątku obrotowego krótkoterminowymi zobowiązaniami, ze względu na konieczność ich spłacania w z góry określonych terminach, o sztywnym charakterze, w przypadku spadku sprzedaży, czy też trudności z uzyskaniem kredytu, prowadzi do sytuacji niebezpiecznych dla kontynuacji działania⁷. Dlatego też zarządzający, którzy stosują konserwatywną strategię finansowania majątku obrotowego nawiązują do teorii hierarchii źródeł finansowania, w której w pierwszej kolejności wykorzystuje się wewnętrzne źródła finansowania, a po ich wyczerpaniu, angażuje się kapitał obcy⁸. Analogicznie jak w przypadku przedsiębiorstw, zarządzający gospodarstwami rolniczymi preferują wewnętrzne źródła finansowania inwestycji nad zewnętrznymi⁹.

Rolnictwo należy do branż realizujących długi cykl produkcyjny, charakteryzujący się najczęściej sezonowością efektów produkcji¹⁰. Jak wskazują Gołaś i Bieniasz sektor rolnictwa ma swoją wyraźną specyfikę kapitałowo-majątkową, wynikającą z wysokiego udziału aktywów obrotowych w aktywach ogółem i z mniejszej rangi zobowiązań bieżących, których udział jest niższy w odniesieniu do innych sektorów gospodarki¹¹. W przypadku indywidualnych gospodarstw rolniczych wykorzystanie zobowiązań krótkoterminowych w finansowaniu działalności bieżącej jest szczególnie niskie, co skłania do podejmowania tej tematyki badawczej.

2. Cel i metody badań

Celem opracowania jest określenie opinii zarządzających w zakresie możliwości i preferencji wykorzystania zobowiązań z tytułu dostaw i usług w finansowaniu działalności bieżącej indywidualnych gospodarstw rolniczych, w zależności od skali prowadzonej produkcji.

⁴ W. Dębski, *Teoretyczne i praktyczne aspekty zarządzania finansami przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa 2005, s. 276.

⁵ A. Dulinić, *Struktura i koszt kapitału w przedsiębiorstwie*, PWN, Warszawa 1998, s. 86.

⁶ D. Wędzki, *Strategia płynności finansowej w zrównoważonej karcie wyników*, [w:] *Strategiczna rachunkowość zarządcza*, E. Nowak (red.), PWE, Warszawa 2008, s. 135.

⁷ W. Bień, *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 2008, s. 194.

⁸ S.C. Myers, N.S. Majluf, *Corporate Financing and Investment Decisions, When Firm Have Information that Investors Do Not Have*, „Journal of Financial Economics” 1984, no 13, s. 219.

⁹ E.E. Jensen, J.S. Lawson, L.N. Langemeier, *Agriculture Investment and Internal Cash Flow Variables*, Rev. Agriculture Economics May 1993, no. 15, s. 301.

¹⁰ M. Wasilewski, *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania gospodarowania zapasami w przedsiębiorstwach rolniczych*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2004, s. 14.

¹¹ A. Bieniasz, Z. Gołaś, *Zróżnicowanie i determinanty płynności finansowej w rolnictwie w świetle wybranych relacji majątkowo-kapitałowych i analizy regresji*, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej 2008, nr 1/314, s. 28.

Badaniami z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu w roku 2013 zostało objętych 60 rolników, udostępniających dane rachunkowe w ramach systemu FADN-PL¹². Doboru obiektów do badań dokonano za pomocą losowania kwotowego według kryterium typu rolniczego gospodarstw, wielkości ekonomicznej i stosowanego w gospodarstwie charakteru strategii płynności finansowej w ujęciu dochód-ryzyko. Gospodarstwa rolnicze zostały wylosowane z populacji funkcjonującej w ramach systemu FADN-PL, a ponadto wykazywały w strukturze finansowania zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz krótkoterminowe zadłużenie o charakterze preferencyjnym. Wywiady przeprowadzone zostały przez pracowników Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Płońsku i Podlaskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Szepietowie. Zgodnie z *Ustawą o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych*¹³ informacje o danych osobowych rolników uczestniczących w systemie FADN są utajone, a dostęp do nich posiadają jedynie inspektorzy rachunkowości rolnej. Zasadniczym celem systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych jest określanie rocznych dochodów gospodarstw oraz dokonywanie analizy ekonomicznej i oceny sytuacji w rolnictwie¹⁴.

Zarządzający, którzy uczestniczyli w badaniach prowadzili gospodarstwa rolnicze w regionie *Mazowsze i Podlasie*. Wybór tego regionu podyktowany był średnią wielkością gospodarstw rolniczych oraz umiarkowaną intensywnością prowadzonej produkcji¹⁵.

Uzyskane wyniki zagregowane zostały w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolniczego, która określana jest sumą standardowych nadwyżek bezpośrednich wszystkich działalności występujących w gospodarstwie¹⁶ i wyrażana jest za pomocą ESU¹⁷. W badaniach celowo pominięto najmniejsze gospodarstwa (2 do 4 ESU), będące w polu obserwacji FADN, gdyż na ogół mają charakter socjalny i niski poziom zadłużenia. Przyjęte w opracowaniu oznaczenia grup gospodarstw wynikają z metodologii stosowanej w Instytucie Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowym Instytucie Badawczym (IERiGŻ-PIB), który stanowi Agencję Łącznikową.

¹² Farm Accountancy Data Network (FADN) to europejski system zbierania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, którego formalne kształtowanie rozpoczęło się w 1965 r. Rozporządzenie Rady EWG nr 79/65/EWG.

¹³ Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Dz.U. z 2001 nr 3, poz. 20 z późn. zm., art. 3.

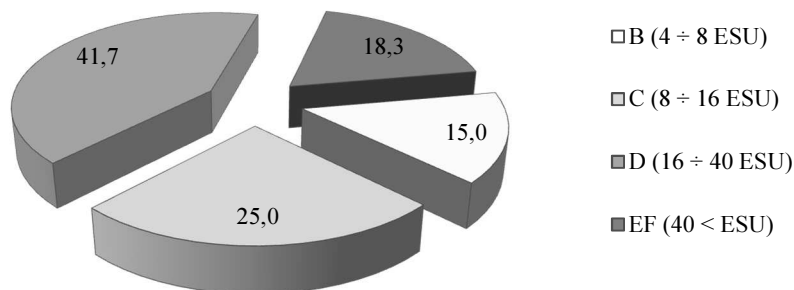
¹⁴ *Ibidem*, art. 1.

¹⁵ D. Osuch, L. Goraj, A. Skarżyńska, K. Grabowska, *Plan wyboru próby gospodarstw rolnych polskiego FAND 2004*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2004, s. 6.

¹⁶ L. Goraj, A. Skarżyńska, I. Ziętek, *Metodologia SMG 2002 dla typologii gospodarstw rolnych w Polsce*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2005, s. 69.

¹⁷ Europejska Jednostka Wielkości (ESU) jest parametrem służącym do określania wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego, ustalonej na podstawie standardowych nadwyżek bezpośrednich gospodarstwa. Jedno ESU odpowiada równowartości 1200€. Od 2010 r. zastąpiona została parametrem standardowej produkcji wyrażanym w euro (SO – standard output).

Na rys. 1 przedstawiono strukturę badanej populacji według przedziałów wielkości ekonomicznej gospodarstw rolniczych. Najmniejszy udział (15%) w badanej grupie stanowiły gospodarstwa o wielkości ekonomicznej 4÷8 ESU (grupa B). Natomiast udział największych gospodarstw o wielkości ekonomicznej powyżej 40 ESU (EF) wyniósł 18,3%. Zgodnie ze strukturą gospodarstw w badanym regionie najwyższy udział (41,7%) miały gospodarstwa o wielkości ekonomicznej 16÷40 ESU.

Rysunek 1. Struktura badanych gospodarstw rolniczych według wielkości ekonomicznej (%)

Źródło: Opracowanie własne.

3. Wyniki badań

W tabeli 1 zaprezentowano najkorzystniejsze w opinii rolników źródła finansowania aktywów obrotowych. W opinii zarządzających najkorzystniejszym źródłem finansowania tych aktywów był kapitał własny (73,3% wskazań¹⁸). Wysoki udział wskazań kapitału własnego jako źródła finansowania aktywów obrotowych w gospodarstwach rolniczych związany był ze specyfiką produkcji rolniczej, gdzie w zależności od specjalizacji występował znacznie wydłużony cykl produkcyjny, który utrudniał wykorzystanie źródeł finansowania o krótszym terminie zapadalności. Równocześnie znaczna część produkcji rolniczej wykazuje sezonowy charakter, przez co występuje okresowy wzrost zapotrzebowania w gospodarstwie na źródła finansowania aktywów obrotowych, wykorzystywanych w krótszych okresach czasu. Znacznie rzadziej rolnicy opowiadali się za finansowaniem majątku obrotowego zobowiązaniami z tytułu dostaw i usług. Atrakcyjność tego źródła finansowania dla aktywów obrotowych deklarowano w 30% wskazań, jednak wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej popularność tej odpowiedzi była wyższa. W opinii zarządzających gospodarstwami o wielkości ekonomicznej powyżej 40 ESU (45,5% wskazań) zobowiązania z tytułu dostaw i usług stanowiły drugie, po kapitale własnym, najkorzystniejsze źródło finansowania aktywów obrotowych. Duża skala

¹⁸ W przypadku, gdy respondenci mogli udzielić przynajmniej jednej odpowiedzi zastosowano określenie „,% wskazań”.

produkcji realizowana w tych gospodarstwach przyczyniała się do możliwości zakupów z odroczonym terminem płatności lub na kredyt kupiecki, co dawało sposobność okresowego finansowania przez dostawców. Zdaniem zarządzających gospodarstwami o wielkości ekonomicznej mniejszej niż 40 ESU, zobowiązania z tytułu dostaw i usług stanowiły równorzędne źródło finansowania aktywów obrotowych, razem z krótkoterminowymi kredytami preferencyjnymi. Kolejnym pod względem udziału wskazań przez rolników, korzystnym źródłem finansowania aktywów obrotowych były preferencyjne kredyty krótkoterminowe. Jednak ta forma krótkoterminowego finansowania związana jest zazwyczaj z kredytami na wznowienie produkcji rolniczej na obszarach gdzie powstały szkody w związku z klęską żywiołową. Tylko zarządzający gospodarstwami o wielkości ekonomicznej 4÷8 ESU wskazywali na wykorzystanie pożyczek rodzinnych jako źródła finansowania aktywów obrotowych. W gospodarstwach o większej skali działalności, zarządzający korzystali z bardziej formalnych możliwości finansowania aktywów obrotowych, takich jak linie debetowe na rachunku bieżącym. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw rolniczych zarządzający częściej opowiadali się za finansowaniem aktywów obrotowych z debetu na rachunku bieżącym. Pomimo korzystania z przyznanych przez banki limitów debetowych, żaden z zarządzających gospodarstwami z grupy EF nie wskazał komercyjnego kredytu krótkoterminowego, jako korzystnego źródła finansowania aktywów obrotowych.

Tabela 1. Najkorzystniejsze źródła finansowania majątku obrotowego w gospodarstwach (%)

Lp.	Wyszczególnienie	Wielkość ekon. ESU				\bar{x}
		B	C	D	EF	
a)	kapitał własny	55,6	80,0	80,0	63,6	73,3
b)	zobowiązanie z tytułu dostaw i usług	22,2	26,7	28,0	45,5	30,0
c)	komercyjne kredyty bankowe długoterminowe	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
d)	komercyjne kredyty bankowe krótkoterminowe	11,1	6,7	8,0	0,0	6,7
e)	bankowe kredyty preferencyjne	22,2	26,7	28,0	18,2	25,0
f)	pożyczki rodzinne	11,1	0,0	0,0	0,0	1,7
g)	debet na rachunku bieżącym	0,0	6,7	8,0	9,1	1,7

Źródło: Opracowanie własne.

W opinii respondentów zobowiązania z tytułu dostaw i usług wykorzystywane były tylko na niektórych etapach produkcji (46,7% tabela 2). Ponadto w 38% wskazań respondenci deklarowali zakupy środków do produkcji rolniczej za gotówkę, a występujące zobowiązania z tytułu dostaw i usług dotyczyły jedynie cyklicznych faktur z krótkim terminem płatności. Respondenci deklarowali również, że zaciągają zobowiązania z tytułu dostaw i usług jedynie w sytuacji braku wystarczających środków pieniężnych (36,7%). Tylko w przypadku 3,3% wskazań respondenci opowiadali się za ciągłym wykorzystaniem zobowiązań z tytułu dostaw i usług do fi-

nansowania zakupów środków do produkcji rolniczej. Uzyskane odpowiedzi świadczą o niskim wykorzystaniu przez rolników zobowiązań z tytułu dostaw i usług do finansowania działalności rolniczej. Niska siła negocjacyjna, jak również przywiązanie do rozliczeń gotówkowych, w znacznym stopniu przyczyniały się do minimalnej wysokości zaciąganych zobowiązań wobec dostawców.

Ciągłość występowania zobowiązań z tytułu dostaw i usług wymieniali głównie zarządzający gospodarstwami z grup wielkości ekonomicznej C i EF. Zarządzający gospodarstwami o wielkości ekonomicznej powyżej 40 ESU deklarowali ciągle wykorzystywanie zobowiązań z tytułu dostaw i usług (9,1%). Ponadto w pozostałych 54,5% wskazań deklarowali oni wykorzystywanie tego źródła finansowania tylko w sytuacji zwiększonego zapotrzebowania na kapitał. Długi cykl produkcji i sezonowość zgodnie z teorią harmonizacji wskazuje na potencjalną możliwość finansowania zobowiązaniami krótkoterminowymi okresowo wykorzystywanego majątku obrotowego. Występowanie tylko cyklicznych faktur z krótkim terminem płatności wskazywali najczęściej zarządzający gospodarstwami o najmniejszej skali produkcji (55,6%), co świadczy o wysokim udziale zakupów gotówkowych w tych gospodarstwach.

Tabela 2. Zaciąganie zobowiązań z tytułu dostaw i usług w gospodarstwach rolniczych (%)

Lp.	Wyszczególnienie	Wielkość ekon. ESU				\bar{x}
		B	C	D	EF	
a)	przez cały czas występują odroczone terminy płatności wobec dostawców środków do produkcji	0,0	6,7	0,0	9,1	3,3
b)	tylko na niektórych etapach produkcji występują zobowiązania wobec dostawców środków do produkcji rolniczej (np. konieczność zwiększonych zakupów środków do produkcji)	44,4	40,0	48,0	54,5	46,7
c)	występują jedynie faktury z krótkim terminem zapłaty (prąd, woda), a zakupy środków do produkcji dokonywane są za gotówkę	55,6	46,7	20,0	36,4	35,0
d)	w przypadku braku gotówki w gospodarstwie staram się wynegocjować odroczone terminy płatności	22,2	33,3	39,3	36,4	36,7

Źródło: Opracowanie własne.

Wykorzystanie zobowiązań z tytułu dostaw i usług uzależnione jest od możliwości uzyskania odroczenia zapłaty od dostawcy. Dlatego w tabeli 3 przedstawiono opinie rolników na temat możliwości realizowania przez nich zakupów w sytuacji braku dostatecznych zasobów gotówkowych. Zdaniem respondentów uzyskanie wydłużonego terminu płatności w przypadku braku dostatecznych zasobów gotówkowych na zakup materiałów do produkcji rolniczej nie nastroczało problemów (67,1%). Drugą, najczęściej wskazywaną odpowiedzią była możliwość uzyskania częściowego finansowania przez dostawcę (31,7%). Brak możliwości realizowania zakupów respondenci deklarowali w co piątej udzielonej odpowiedzi, jednak w tej

sytuacji rolnicy podejmowali poszukiwania finansowania w instytucjach finansowych, bądź wśród bliskich.

Tabela 3. Możliwości realizacji zakupów z odroczonym terminem zapłaty w gospodarstwach rolniczych (%)

Lp.	Wyszczególnienie	Wielkość ekon. ESU				x
		B	C	D	EF	
a)	otrzymuje odroczony termin płatności od dostawcy	66,7	60,0	56,0	72,7	61,7
b)	nie otrzymuje odroczenia płatności od dostawcy, ale w tym przypadku uzyska gotówkę z kredytu bankowego	11,1	13,3	16,0	9,1	13,3
c)	nie otrzymuje odroczenia płatności od dostawcy, ale w tej sytuacji pożyczę środki od bliskich	11,1	13,3	4,0	0,0	6,7
d)	dostawca zgodzi się na uregulowanie części zobowiązania gotówką, a pozostałą część ze znacznym odroczeniem płatności	22,2	26,7	28,0	54,5	31,7

Źródło: Opracowanie własne.

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw zarządzający częściej wskazywali na możliwość uzyskania częściowego finansowania przez dostawców w przypadku braku dostatecznych zasobów gotówkowych na zakup materiałów do produkcji rolniczej. Może to świadczyć o potrzebie zabezpieczania się dostawców, szczególnie w sytuacji realizacji dostaw o dużej wartości, których odbiorcami były największe gospodarstwa. Zarządzających największymi pod względem ekonomicznym gospodarstwami najrzadziej wskazywali na brak możliwości uzyskania finansowania przez dostawców (9,1%). W grupie C popularność tej odpowiedzi była znacznie wyższa (26,6%), co świadczy o dużej sile negocjacyjnej zarządzających z grupy EF. Brak możliwości odroczenia płatności oraz możliwość zdobycia finansowania z nieformalnych źródeł deklarowali głównie zarządzający gospodarstwami o wielkości ekonomicznej 4÷16 ESU. W gospodarstwach o większej sile ekonomicznej w sytuacji braku finansowani przez dostawcę, rolnicy wyrażali gotowość wykorzystania kredytów bankowych.

W tabeli 4 przedstawiono opinie rolników dotyczące potencjalnych opóźnień w spłacie zobowiązań krótkoterminowych i przyczyn ich występowania. Żaden z rolników nie wskazał na częste przekraczanie terminów płatności zobowiązań krótkoterminowych. W opinii 42,9% respondentów opóźnienia w spłacie zobowiązań krótkoterminowych miały charakter sporadyczny i wynikały z niedopatrzeń. Równocześnie 33,3% zarządzających gospodarstwami rolniczymi deklarowało opłacanie wszystkich zobowiązań krótkoterminowych w terminie. W opinii 14,3% rolników opóźnienia wynikały z zatorów płatniczych wywołanych przez odbiorców, którzy nie dokonali zapłaty za dostarczone produkty w terminie.

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw zmniejszał się udział rolników deklarujących sezonowe problemy z regulowaniem zobowiązań krótkoterminowych w niektórych okresach roku. Świadczy to o mniejszym zabezpieczeniu

sezonowego zapotrzebowania na aktywa obrotowe w najmniejszych pod względem ekonomicznym gospodarstwach. Odpowiedź tę wskazało 33,3% zarządzających gospodarstwami o wielkości ekonomicznej 4-8 ESU, podczas gdy żaden rolnik z grupy EF nie wybrał tej przyczyny nie regulowania zobowiązań krótkoterminowych. Zarządzający gospodarstwami z grupy EF dzięki m.in. liniom kredytowym nie wskazywali tej przyczyny problemów z terminowością spłaty zobowiązań. Dla rolników prowadzących gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 40 ESU znacznie większym zagrożeniem płynności finansowej były opóźnienia w płatnościach od odbiorców, które zdaniem 33,3% respondentów wpływały na możliwość terminowego regulowania zobowiązań. Dla zarządzających gospodarstwami o wielkości 8-40 ESU (grupy C i D) najczęściej wskazywaną przyczyną nie dokonania spłat zobowiązań krótkoterminowych w terminie było niedopatrzenie. Opinie rolników wskazują na mały zakres czynników zewnętrznych, wpływających na możliwość terminowego regulowania zobowiązań krótkoterminowych.

Tabela 4. Potencjalne przyczyny nie dokonania spłat zobowiązań krótkoterminowych gospodarstw rolniczych w terminie (%)

Lp.	Wyszczególnienie	Wielkość ekon. ESU				\bar{x}
		B	C	D	EF	
a)	nie, zawsze opłacam wszystko w terminie	33,4	25,0	38,5	33,4	33,3
b)	czasami, ale tylko w wyniku niedopatrzenia	33,3	43,8	50,0	33,3	42,9
c)	czasami, ale tylko w niektórych okresach w roku	33,3	12,5	3,8	0,0	9,5
d)	czasami, ale tylko w sytuacji, gdy opóźni się wpływ środków za sprzedane wcześniej produkty	0,0	18,7	7,7	33,3	14,3

Źródło: Opracowanie własne.

W tabeli 5 zaprezentowano opinie rolników na temat możliwości renegotjowania terminów spłaty zobowiązań z tytułu dostaw i usług. Ponad połowa respondentów (56,7%) wskazała, iż nie ma problemów z wydłużeniem spłaty zobowiązań. W przypadku 36,7% badanych rolników możliwość renegotjowania terminów dotyczyła tylko niektórych dostawców. Brak możliwości wydłużenia terminów spłaty zobowiązań z tytułu dostaw i usług deklarowało 6,7% respondentów, którzy prowadzili gospodarstwa w grupach C i D. Najniższy udział rolników mogących uzyskać bezwarunkowe odroczenie terminów płatności odnotowano w grupie gospodarstw o najmniejszej wielkości ekonomicznej. Niższa skala produkcji nie stanowiła dla wszystkich dostawców tych gospodarstw wystarczającej gwarancji uregulowania zobowiązań. Zarządzający tymi gospodarstwami wskazywali jednak na możliwości renegotjacji terminów płatności tylko u wybranych dostawców. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw udział rolników deklarujących bezproblemowe wydłużanie terminów spłaty zobowiązań z tytułu dostaw i usług ulegał zwiększeniu. Większa skala produkcji stanowiła dla dostawców lepsze zabezpieczenie spłaty należności, nawet z wydłużonym terminem. Równocześnie wyższa wartość dostaw mogła przyczynić się do większej dbałości dostawców o klientów, dzięki czemu mogli oni liczyć na dodatkowe wydłużenie spłaty zobowiązań.

Tabela 5. Potencjalne możliwości renegotjowania terminów spłaty zobowiązań z tytułu dostaw i usług w gospodarstwach rolniczych (%)

Lp.	Wyszczególnienie	Wielkość ekon. ESU				\bar{x}
		B	C	D	EF	
a)	tak	22,2	46,7	68,0	72,7	56,7
b)	nie	0,0	20,0	4,0	0,0	6,7
c)	tylko z niektórymi dostawcami	77,8	33,3	28,0	27,3	36,7

Źródło: Opracowanie własne.

Wnioski

W opracowaniu określono opinie zarządzających indywidualnymi gospodarstwami rolniczymi pod względem możliwości i preferencji wykorzystania zobowiązań z tytułu dostaw i usług w finansowaniu działalności bieżącej, w zależności od skali produkcji. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Zarządzający gospodarstwami rolniczymi w niewielkim stopniu zainteresowani byli wykorzystaniem zobowiązań z tytułu dostaw i usług do finansowania bieżącej działalności gospodarstwa. W opinii rolników najkorzystniejszym źródłem finansowania majątku bieżącego był kapitał własny. Dopiero w dalszej kolejności zarządzający gospodarstwami wskazywali na wykorzystanie zobowiązań z tytułu dostaw i usług w finansowaniu aktywów obrotowych, ze szczególnym uwzględnieniem sezonowej ich części.
2. Dla znacznej części rolników, zarządzających głównie mniejszymi gospodarstwami rolniczymi zobowiązania z tytułu dostaw i usług wiązały się z cyklicznymi fakturami z krótkimi terminami zapłaty. Zasadniczą część zakupów środków do produkcji rolniczej rolnicy ci dokonywali za gotówkę. Niska skala zakupów z odroczonym terminem zakupu wynikać mogła z mniejszego dostępu do kredytu od dostawcy. Mniejsza skala działalności i dostaw utrudniała rolnikom możliwość uzyskania finansowania przez dostawców. Ponadto zarządzający mniejszymi gospodarstwami nie dysponowali możliwościami renegotjacji terminów spłaty zobowiązań, co przy deklarowanych sezonowych trudnościach ze spłatą zobowiązań w znacznej mierze zniechęcało rolników do zakupu z odroczonym terminem płatności.
3. Rolnicy prowadzący większą skalę produkcji w głównej mierze deklarowali wykorzystanie zobowiązań z tytułu dostaw i usług w celu sfinansowania sezonowego zwiększonego zapotrzebowania na majątek obrotowy. Pomimo, iż terminowość spłaty tych zobowiązań była narażona na zatory płatnicze, wynikające z opóźnień w spłacie należności przez odbiorców, zarządzający gospodarstwami o wyższym poziomie wielkości ekonomicznej dysponowali większymi możliwościami renegotjacji terminów spłaty zobowiązań, bądź pozyskania niezbędnych środków pieniężnych z sektora finansowego.

Bibliografia

- Bieniasz A., Gołaś Z., *Zróżnicowanie i determinanty płynności finansowej w rolnictwie w świetle wybranych relacji majątkowo-kapitałowych i analizy regresji*, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, 2008, nr 1/314.
- Bień W., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, Difin, Warszawa 2008.
- Dębski W., *Teoretyczne i praktyczne aspekty zarządzania finansami przedsiębiorstwa*, PWN, Warszawa 2005.
- Duliniec A., *Struktura i koszt kapitału w przedsiębiorstwie*, PWN, Warszawa 1998.
- Goraj L., Skarżyńska A., Ziętek I., *Metodologia SMG 2002 dla typologii gospodarstw rolnych w Polsce*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2005.
- Jensen E.E., Lawson J.S., Langemeier L.N., *Agriculture Investment and Internal Cash Flow Variables*, „Rev. Agriculture Economics” May 1993, no. 15.
- Myers S.C., Majluf N.S., *Corporate Financing and Investment Decisions, When Firm Have Information that Investors Do Not Have*, Journal of Financial Economics 1984, no. 13.
- Osuch D., Goraj L., Skarżyńska A., Grabowska K., *Plan wyboru próby gospodarstw rolnych polskiego FAND 2004*, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2004.
- Rozporządzenie Rady EWG ustanawiające sieć zbierania danych rachunkowych o dochodach i prowadzonej działalności gospodarczej gospodarstw rolnych w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej nr 79/65/EWG, Dz.U. nr C 341 z 31.12.1980.
- Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Dz.U. z 2001 nr 3, poz. 20 z późn. zm.
- Wasilewski M., *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania gospodarowania zapasami w przedsiębiorstwach rolniczych*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2004.
- Wędzki D., *Strategia płynności finansowej w zrównoważonej karcie wyników*, [w:] *Strategiczna rachunkowość zarządcza*, Nowak E. (red.), PWE, Warszawa 2008.

Abstract

Financing of agricultural farms' operations with trade liabilities in the opinions of the farmers

The paper presents the opinions of the people managing the agricultural farms in terms of capability and preferences to use the trade liabilities in financing the current activity of individual homesteads. 60 farmers, who share their accounting data within the system of FADN-PL, were interviewed while conducting the research with the use of the questionnaire.

The managers of the agricultural were in small extent interested in using the trade liabilities to finance current operations of their homesteads. Those farmers, who conduct a production with larger scale, mainly declared that they use trade liabilities in order to finance the greater seasonal demand for current assets.

Keywords: agricultural farms, current liabilities, FADN, trade credit